

عشق پرواهی در

حکمت متعالیه

سازگاری رویکرد قرآنی و برهانی ملاصدرا در عشق، لذت و ابتهاج

مؤلف:

حانیه اکلیلی

بهار ۱۳۹۹

سرشناسه	: اکلیلی، حانیه، ۱۳۷۴-
عنوان و نام پدیدآور	: عشق پژوهی در حکمت متعالیه: سازگاری رویکرد قرآنی و برهانی ملاصدرا در عشق، لذت و ابتهاج / مولف حانیه اکلیلی.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات راه دکتری: گروه آموزشی مدرس، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۷ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۲۴۱-۴۰۶-۱
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
عنوان دیگر	: سازگاری رویکرد قرآنی و برهانی ملاصدرا در عشق، لذت و ابتهاج.
موضوع	: صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراهیم، ۹۷۹ - ۱۰۵۰ ق. - عشق
موضوع	: Love -- Mohammad ebn Ebrahim Shirazi, Sadraddin
موضوع	: عشق -- فلسفه
موضوع	: Love -- Philosophy
رده بندی کتگره	: BBR۱۱۲۳
رده بندی دیویی	: ۱۸۹/۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۵۴۵۳۸۱
وضعیت رکورد	: فیپا

www.ketab.ir
سجش ودان

www.sanjesh.ir
sanjeshodanesh@iran.ir

عنوان: عشق پژوهی در حکمت متعالیه: سازگاری رویکرد قرآنی و برهانی ملاصدرا در عشق، لذت و ابتهاج

مولف: حانیه اکلیلی

ناشر: انتشارات سنجش و دانش

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۹

تیراژ: ۱۰۰ نسخه

«کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است»

بهاء: ۳۵۰۰۰۰ ریال

مرکز پخش: تهران، خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه، پلاک ۱۲۶

تلفن تماس: ۰۲۱-۶۱۲۶

فهرست مطالب

۲	پیش گفتار.....
۴	معرفت شناسی ملاصدرا.....
	فصل اول: عشق
۸	مقدمه.....
۹	بخش اول: مقدمات.....
۹	ماهیت و چیستی عشق.....
۱۱	اقسام عشق.....
۱۵	تلازم عشق یا شعور، حیات و خیر.....
۲۱	اتحاد عاشق و معشوق.....
۲۴	بخش دوم: عشق خداوند.....
۲۴	چیستی عشق خداوند.....
۲۶	عشق خداوند به انسان.....
۳۰	محبت ازلی و حادث خداوند.....
۳۰	غضب خداوند.....
۳۱	عشق خداوند به سایر مخلوقات.....
۳۴	بخش سوم: عشق انسان.....
۳۴	چیستی عشق انسانی.....
۳۴	اقسام عشق انسانی.....
۳۵	عشق انسان به خداوند.....
۳۷	ویژگی های عاشقان خداوند.....
۳۸	ذکر.....
۴۱	ترک دنیا سبب دوستی مرگ.....
۴۴	فیضان عشق الهی.....
۴۵	عشق انسان به سایر مخلوقات.....
۴۹	عشق مجازی به عنوان گذرگاه.....
۵۳	استکمال معشوق، غایت عشق مجازی.....
۵۵	سختی عاشق و معشوق.....
۶۰	بخش چهارم: عشق مخلوقات به خداوند.....
۶۳	تجلی خداوند.....
۶۴	سریان عشق در موجودات.....
۶۷	عشق و شوق در موجودات.....

۷۰	علت وجود شوق در موجودات
۷۱	عشق عقول به خداوند
۷۲	عشق افلاک به خداوند
۷۷	عشق هیولا به خداوند
۷۸	عشق نبات و قوای نباتی، عشق حیوان و قوای حیوانی به خداوند

فصل دوم: لذت و ابتهاج

۸۴	مقدمه
۸۵	بخش اول: لذت
۸۵	چیستی لذت
۸۸	انقسام لذت
۹۰	لذت عقلی
۹۲	برتری لذت عقلی
۹۶	موانع لذت عقلی
۱۰۰	ارتباط عشق و شوق با لذت
۱۰۲	بخش دوم: ابتهاج
۱۰۲	چیستی ابتهاج
۱۰۳	ابتهاج خداوند
۱۰۵	ابتهاج به آثار
۱۰۸	سخن پایانی
۱۱۳	پی نوشت ها
۱۱۵	منابع و مأخذ

پیش گفتار

حکمت متعالیه ملاصدرا برپایه جمع میان برهان و استدلال با آموزه‌های دینی و یافته‌های عرفانی است. ملاصدرا فیلسوفی است که کوشیده هماهنگی میان فلسفه و معانی باطنی قرآن را نشان دهد. وی در تفسیر آیات به تناسب، برخی دیدگاه‌های فلسفی که قبلاً با دلایل عقلی اثبات شده را مطرح کرده و معنای خاصی از آیه برداشت می‌کند. همچنین در برخی از مطالب فلسفی به آیات و روایات استناد کرده و کلام خود را مزین به کلام الهی می‌کند، به عبارتی برخی گزاره‌های قرآن را برهانی و برخی گزاره‌های برهانی را مزین به آیات قرآن می‌کند.

عشق، لذت و ابتهاج از موضوعاتی است که علاوه بر وجود ارتباط منطقی و وجوه اشتراک میان آن‌ها، مورد توجه بسیاری از حکماء و فلاسفه بوده است. مسئله عشق بیش از لذت و ابتهاج مورد بررسی فلاسفه قرار گرفته است. نظر به اهمیت موضوع و دغدغه مندی بزرگان نسبت به آن، فیلسوفان و حکیمان بزرگی پیرامون عشق، چه در قالب رساله‌هایی مستقل چه به گونه‌ای آمیخته و پراکنده در آثار خود، قلم زده‌اند، از جمله آن‌ها ابن سینا است. او علاوه بر مطالبی که در کتب مختلف در موضوع عشق دارد، رساله مستقلی به نام رساله العشق به نگارش درآورده است اما ملاصدرا برخلاف ابن سینا مسائل عشق، لذت و ابتهاج را به صورت پراکنده در آثار خود مورد بررسی و تدقیق قرار داده است.

در مرحله اول این نوشتار با مطالعه آثار ملاصدرا، دیدگاه‌های فلسفی و تفسیری پراکنده وی را، پیرامون موضوع عشق و لذت و ابتهاج را استخراج و سپس به بررسی همخوانی دیدگاه تفسیری و فلسفی او می‌پردازیم. او در این سه موضوع مانند دیگر مباحثش، در برخی موارد از مبانی و قواعد فلسفی، در برخی دیگر از آیات و در بعضی موارد از هر دو بهره گرفته است.

دلیل فهرست بندی حاضر به دلیل پراکندگی مباحث پیرامون مسائل مورد نظر در آثار صدرا، فهرستی منسجم و یکپارچه در مسائل مذکور یافت نشد. پس از تهیه فهرست‌های مختلف و بررسی آن‌ها، به دلایل زیر، فهرست مطالب پیش رو، حاضر و تأیید گردید:

۱. عدم تناسب در حجم مطالب ارائه شده در آثار صدرا، پیرامون سه بحث عشق، لذت و ابتهاج.

توضیح اینکه ملاصدرا در مسئله عشق به طور وسیع و گسترده تری وارد شده و به مسائلی همچون، لوازم، غایات و توضیح اقسام آن پرداخته است. در مقابل، به مسئله لذت و ابتهاج کمتر ورود کرده و به اشارات و توضیحات کمتری بسنده کرده است بنابراین بحث عشق را در فصلی مستقل و لذت و ابتهاج را در فصلی جدا بیان کردیم.

۲. درهم تنیدگی مطالب بحث عشق و ابتهاج

دو مبحث عشق و ابتهاج از وجوه مشترکی برخوردار هستند به عنوان مثال مسئله عشق خداوند به ذات خود، در مسئله ابتهاج نیز قابل طرح است. به همین خاطر برخی عناوین پیرامون عشق، ذیل فصل ابتهاج مطرح گردیده است و بالعکس.

۳. درآمیختگی و درهم تنیدگی عشق خداوند و عشق انسان

به جهت درهم تنیدگی و درآمیختگی مطالب پیرامون عشق و شفافیت مباحث، فصل عشق به چهار بخش (الف) مقدمات (ب) عشق خداوند (پ) عشق انسان (ت) عشق مخلوقات به خداوند تقسیم شد.

توضیح چند نکته لازم است:

۱- محوریت نوشتار حاضر، بررسی همخوانی مطالب تفسیری و برهانی ملاصدرا است، به عبارتی بررسی تعارض و تنافی، عدم تعارض و تنافی یا عدم امکان بررسی میان آیات و براهین ملاصدرا در موضوعات عشق، لذت و ابتهاج است، به همین جهت به بررسی و تحلیل بیان تفسیری و استدلالی ملاصدرا در مسائل عشق، لذت و ابتهاج پرداخته نمی شود، از سویی به دلیل همخوان بودن مطالب ملاصدرا در سه مسئله عشق، لذت و ابتهاج به بررسی نسبت میان دو بینش نیز پرداخته شده است.

۲- ملاصدرا در کتب تفسیری و فلسفی از آیات بهره گرفته است، به همین منظور مباحث تفسیری او را در تمام کتب بررسی کرده و منحصر در کتاب های تفسیری ملاصدرا ندانسته ایم.

۳- «نسبت» دارای دو معنای خاص و عام بوده که در میان فلاسفه معنای خاص آن، یعنی «نسب اربعه» به کار گرفته می شود. در این نوشتار معنای عام این واژه مقصود نویسنده است.

۴- در نسبت هایی که بین دو دیدگاه، مطرح شده، عنوان های زیر استفاده شد که به جهت شفافیت بحث، معنای آن ها ذکر می گردد. لازم به ذکر است، واژه های استفاده شده به جهت